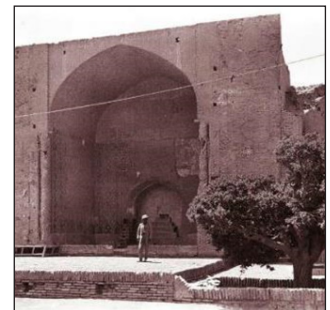

نگاهی دوباره به رمز و رازهای قبه سبز

علی رضاشمی نژاد

کاشی کاری و کتیبه آن متعلق به زمان ساخت بنا در سده هفتم و در بین سال‌های ۶۵۵ تا ۶۸۸ ق م باشد قدیمی‌ترین نمونه کاشی کاری معرق و پیچ تزئینی در معماری ایران به شمار می‌رود. قبه سبز در زلزله ۱۳۱۴ ش در کرمان از بین رفته و آنچه از آن باقی است سردر بنا و بخشی از کاشی کاری و پیچ تزئینی آن، به همراه بخشی از کتیبه بنا است.

تصویر ۱، قبه سبز، اواخر دوره قاجار
چندین گزارش مشاهده از قبه سبز موجود است (اسلام‌پناه، ۱۳۴۷)، یکی از قدیمی‌ترین آن‌ها مشاهده سایکس از قبه سبز است. (۱۹۰۲: ۲۶۴ sykes) که در آن راهنمای سایکس تاریخ بنا را ۶۴۰ قمری خوانده و کتیبه را هم عمل استاد خواجه شکرالله و استاد عنایت‌الله فرزند استاد نظام‌الدین معمار اصفهانی دانسته است. اریک شرودر معتقد است «سازنده‌ای که سایکس نامش را ذکر می‌کند فرزندی داشت که به بازسازی و مرمت کاشی کاری مسجد جامع محل در همین دوره یا حتی بعد از آن پرداخت (شرودر، ۱۳۸۷: ۱۴۷۳)، که نام وی بر محراب بدون تاریخ مسجد جامع کرمان ثبت است.

ساختمان این محراب را می‌توان با درجه‌ای از اطمینان مربوط به تعمیرات سردر بازار مسجد در ۹۶۷ دانست. تصویری از قبه سبز مربوط به پیش از تخریب کامل گنبد موجود است (تصویر ۲) و به اعتقاد روزینتال و شرودر «این عکس هیچ شکی را باقی نمی‌گذارد که بنا به سده نهم هجری متعلق است» (شرودر، ۱۳۸۷: ۱۴۷۳).

دونالد ویلبر با مشاهده عکس کتاب سایکس از این قبه معتقد است که چنین گنبدی از نظر سبک ساختمان قبل از ۱۴۰۰ میلادی (۸۰۲ ق) نمی‌توانسته است وجود داشته باشد و راهنمای سایکس تاریخ ۸۴۰ را به اشتباه ۶۴۰ ق خوانده است، اندره‌گادار

نیز تاریخ ساخت بنا را ۸۴۰ ق دانسته است (اسلام‌پناه، ۱۳۴۷: ۴۰۰)

تصویر ۲، قبه سبز، اواخر دوره قاجار، پیش از زلزله و تخریب بقایای گنبد دوبوش.

تصویر ۳، قبه سبز، ۱۳۸۳ شمسی
در دوره معاصر نیز اختلاف نظر در مورد تاریخ ساخت وجود دارد، به نظر پیرنیا «در قبه سبز کاشی کاری به حد اعلائی خود رسیده است که حتی زیباترین کاشی‌های دنیا مثل مسجد کبود به پای آن نمی‌رسد و قدیمی‌ترین کاشی ایران است» (جوادی، ۱۳۷۹: ۱۳)، محقق دیگری وجود کاشی کاری بسیار ممتاز در مسجد جامع کرمان و مسجد پامنار را که هر دو در سده هشتم ق و دوره آل مظفر ساخته شده‌اند، به عنوان داشتن الگوی پیشینی که همانا قبه سبز باشد، دلیل اصالت کاشی کاری قبه سبز و تعلق آن به سده هفتم قمری دانسته است (همان).

اما نکته بسیار مهم که در بررسی‌های بر پایه معماری نادیده گرفته شده کتیبه بنا است که کمتر به آن از منظر سبک‌شناسی خوشنویسی توجه شده، نکته‌ای که در بررسی اسلام‌پناه به آن اشاره می‌شود، اما کتیبه و کاشی کاری را به سده دهم ق منتسب می‌کند

(اسلام‌پناه، ۱۳۴۷: ۴۰۴)، که احتمالی دور از واقعیت نیست.

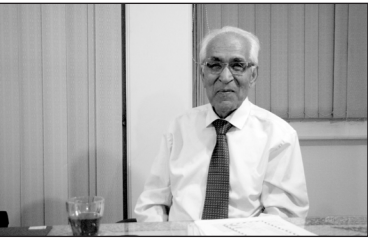
در خصوص این‌که این بنا در وضعیت فعلی متعلق به سده هفتم ق نیست، شرودر بر اساس سبک معماری معتقد است «سبک بنا ما را از این‌که آن را به مدرسه ترکان خاتون وابسته بدانیم منع می‌کند، بنایی که گویا در همان محله بوده است (شرودر، ۱۳۸۷: ۱۴۷۲). از مهم‌ترین بخش‌های بنای باقیمانده کاشی کاری بنا است. «کاشی معرق روی دیوار سمت چپ شامل یک اسپر بزرگ از گل‌ها و نقش درخت انگور تزئینی وابسته به سده پانزدهم م (سده نهم ق) اصفهان در درب امام است (ویلبر و گلمیک، ۱۳۷۶: ۵۶۰).

تصویر ۴، بخشی از کتیبه سردر قبه سبز، خط ثلث

حواشی بجای مانده بر روی قسمت‌های جانبی را می‌توان با حواشی مسجد جامع کرمان مقایسه کرد. در سال ۹۹۶ ق این نوع ساختمان در بناهای بسیاری مربوط به سده پانزدهم توران و خراسان دیده می‌شود (همان: ۵۶۰). اما در میان شواهد شیوه خوشنویسی کتیبه، که به قلم ثلث اوایل دوره تیموری و زمان شاهرخ شایهت دارد، محکم‌ترین دلیل عینی است که انتساب بنا را به سده هفتم ق یا هشتم ق منفي دانسته و با قطعیت بیشتر بنای فعلی قبه سبز را متعلق به سده نهم ق و به احتمال زیاد همزمان با بنای آستانه شاه نعمت‌الله ولی بدانیم. دور از ذهن نیست که این بنا بعد از بازسازی در دوره تیموری کاربری یک گورستان خانوادگی قراختایی را از دست داده و نسخه‌های قرآن موجود در قبه سبز از جمله قرآن (ربعه) قراختایی که وقف آرامگاه قراختائیان بوده به آستانه شاه نعمت‌الله ولی که کتابخانه آن در همان زمان با وقف قرآن خاترا خاتون (۸۳۹ ق) به عنوان محلی برای نگهداری نسخه‌های نفیس قرآن شکل گرفته، منتقل شده‌است.

دکتر سیدجلال مهدویان در گذشت؛ سفر ابدی اهداگر خوابگاه دانشجویی «آشیانه مادر»

گروه جامعه: دکتر سیدجلال مهدویان از پزشکان متخصص نیکوکار و خوشنام کرمانی که مقیم آمریکا بود، در سن ۹۱ سالگی در گذشت.

زنده‌یاد دکتر مهدویان در نیمه دهه هفتاد شمسی، هزینه احداث مجموعه خوابگاهی «آشیانه مادر» را برای استفاده دانشجویان غیربومی مناهل و شاغل به تحصیل در دانشگاه علوم پزشکی کرمان تامین کرد، و با این اقدام خود، نام نیک خود را در مجموعه خیران دانشگاه شهید باهنر جاودانه کرد. روانشاد «دکتر سیدجلال مهدویان» فرزند مرحوم «حاج سیدباقر مهدویان» ملقب به «عمادالواعظین» از روحانیون مشهور کرمان بود. همه عموهای ایشان از روحانیون مشهور و جد بزرگشان «آقا سیدمحمد خانوکی» نیز دارای کرامت بوده است.

ایشان در محله «سرگردارو - خیابان مادر» متولد می‌شود، تحصیلات ابتدایی را در «دبستان شاپور» واقع در خیابان زریسف می‌گذراند و به عنوان شاگرد اول به «دبیرستان جم» می‌رود. در دوره شش ساله دبیرستان هم شاگرد اول می‌شود و در کنکور رشته پزشکی دانشگاه تهران پذیرفته می‌شود. پس از پایان دوره پزشکی عمومی به آمریکا مهاجرت می‌کند و شش سال دوره جراحی را در آنجا می‌گذراند. دکتر مهدویان، پس از ۵۰ سال سابقه همکار خود را در امور پزشکی ادامه می‌دهد.

ایشان درباره احداث خوابگاه دانشجویی علوم پزشکی کرمان، می‌گوید: در یکی از مسافرت‌های سالیانه به کرمان و دیدار با مادر بزرگوارم، «بانو فاطمه مهدویان» که از کرمانی‌های اصیل و ساکن محله سرگردارو بودند، دیدم که یک دختر خانم حدوداً ده ساله، با کتابی در دست، از زیرزمین خانه مادرم بیرون آمد و رفت.

از مادر پرسیدم این دختر بچه اینجا چه می‌کند؟ پاسخ داد: «دختری است یتیم و با مادرش در نزدیکی زندگی‌آباد زندگی می‌کند. می‌خواست درس بخواند و جایی برای زندگی در کرمان نداشت. از او خواستم با من زندگی کند». پرسیدم: چگونه می‌شود به این بچه‌ها کمک کنیم؟ مادرم گفت: همین خانه را خوابگاه می‌کنیم. خوشحال شدم و در دانشگاه این مطلب را با «دکتر نصیری» مطرح نمودم. ایشان پیشنهاد داد؛ داخل

دانشگاه خوابگاه بسازیم. مادر راضی شد. خانه پدری را فروختم و به همراه پس‌انداز شخصی خودم که در آمریکا داشتم، هزینه احداث ساختمان خوابگاه را تأمین نمودیم و در سال ۱۳۷۶ با حمایت دانشگاه، کمک و همراهی مالی دکتر میرزایی و تشویق ایشان، پروژه احداث یک مجموعه خوابگاه متاهلی در دانشگاه پزشکی آغاز گردید. شایان ذکر است این مجموعه خوابگاهی در ۱۲ خرداد ۱۳۸۱ تحت عنوان «آشیانه مادر» با ۱۶۲۰ مترمربع

زیربنا شامل ۴۸ واحد، جهت استفاده دانشجویان متاهل غیربومی به بهره‌برداری رسید و از طرف دکتر مهدویان به دانشگاه علوم پزشکی کرمان اهدا گردید. همچنین، ایشان علاوه بر مشارکت در تأمین هزینه جوایز مراسم اهدای «جایزه علمی افضل‌پور» و «جایزه مادران» در دانشگاه شهید باهنر کرمان، مبالغی را در اختیار دبیر جایزه علمی افضل‌پور قرار داده است. مدیرعامل بنیاد خیریه دانشگاه شهید باهنر استان کرمان، با انتشار پیام تسلیت و همدردی این بنیاد، در این باره اعلام کرد: روانشاد دکتر سیدجلال مهدویان علاوه بر حرفه پزشکی و رسیدگی به درد و رنج و آلام بیماران نیازمند، در کار خیر و خدمات مردمی نام و یاد خود را در صحیفه تاریخ ماندگار نمودند. در ادامه این پیام می‌خوانیم: مرحوم دکتر مهدویان فرزندی از باران صدیق روانشاد علیرضا افضل‌پور، بنیانگذار دانشگاه در کرمان به شمار می‌رفت. ساخت خوابگاه متاهلی برای دانشگاه علوم پزشکی کرمان و کمک‌های دیگری که به دانشگاه شهید باهنر کرمان داشتند، همواره مورد توجه و باعث حرکت‌های خیرخواهانه دیگر بوده است.

سیل در جیرفت موجب شد؛

۳ سر نشین یک خودرو جان باختند

گروه جامعه: بارش شدید باران در روز هشتم فروردین‌ماه در جنوب استان کرمان، سبب جاری شدن سیلاب شد. سیل در شهر جیرفت، سیل‌بند و دیواره خاکی حاشیه شمالی شهر را شکست و در پی آن ساختمان‌های مسکن مهر دچار آبگرفتگی شدند.

در پی این حادثه، با تصمیم ستاد بحران به علت شکسته شدن سیل‌بند و بند خاکی، سیلاب جمع شده در پشت این بند و نزدیک ساختمان‌های مسکن مهر از طریق بلوار پاسداران به رودخانه ملتی هدایت شد.

جاری شدن سیل همچنین سبب مرگ سه سرنشین یک خودروی پراید در بخش اسماعیلی شهرستان جیرفت شد.

به گفته مدیرکل مدیریت بحران استانداری کرمان، این خودروی پراید با پنج سرنشین درگیر سیل شده که ۲ نفر از سرنشینان خود را نجات دادند اما سه نفر فوت کردند.

سیلاب، خسارت‌هایی نیز به مزارع و گلخانه‌ها و سایر زیرساخت‌ها وارد کرد.

مسدود شدن دهانه پل با لوله‌های گاز

احمد بلندنظر فرماندار جیرفت، در نشست ستاد مدیریت بحران شهرستان جیرفت که نهم فروردین‌ماه به ریاست استاندار کرمان تشکیل شد، با اشاره به مرگ سه نفر در جریان سیل، گفت: «ابناشت لوله‌های ره‌اشده پیمانکار شرکت گاز در دهانه پل سبب افزایش مشکلات شده است».

وی اظهار کرد: «پیمانکار شرکت گاز، کانالی حفاری کرده و لوله‌های داخل آن را نپوشانده که این لوله‌ها را آب می‌برد و دهانه‌های پل آبگرم با ۱۰ دهانه را گرفته بوده است». بلندنظر ادامه داد: «به دنبال این وضعیت، درختان به دهانه پل گیر می‌کنند و موجب می‌شود آب جمع شده از روی پل بگذرد». وی با اشاره به اینکه بعد از بارندگی‌های شدید، آب از ارتفاعات بالادست روستاهای بخش اسماعیلی به شکل سیلاب به منطقه وارد شد، افزود: «یک خودرو وارد مسیر پل و سپس سیلاب می‌شود که موجب مرگ سه نفر از سرنشینان آن شد».

حکم قضایی و تخریب بخشی از سیل‌بند

فرماندار جیرفت درباره تخریب سیل‌بند نیز توضیح داد: «ادارات مقداری از زمین‌ها را که در زون (محدوده) آبی شهر است واگذار کرده بودند اما چون زون آبی بوده، اجازه کاری بر روی زمین داده نشده بود و ستاد بحران تصمیم به تقویت خاکریز در آنجا می‌گیرد». بلندنظر با اشاره به اینکه در این ماجرا شرکت تعاونی از ستاد بحران شاک می‌شود و حکم قضایی تخریب بخشی از سیل‌بند را می‌گیرد، گفت: «کوتاهی و ترک فعل از سوی مسئولان آن زمان رخ داده و برای اعتراض در دادگاه حضور پیدا نکردند».

وی ادامه داد: «یک ماه پیش قصد اجرای حکم و تخریب بخشی از خاکریز سیل‌بند را داشتند که با رایزنی موضوع را به تعویق انداختیم اما دو هفته گذشته حکم اجرا شد». فرماندار جیرفت افزود: «۴۰۰ متر از خاکریز بالادست شهرک شهید بهشتی برداشته و از آنجا آب وارد شهر شد که با

کمک راهداری و شهرداری آب را به قسمت دیگری هدایت کردیم».

بازداشت پیمانکار لوله‌کشی گاز

پس از وقوع سیل و جان باختن سه نفر به دلیل مسدود بودن دهانه پل، دادستان عمومی و انقلاب جیرفت از بازداشت پیمانکار اجرای لوله‌کشی در محور جیرفت به بخش اسماعیلیه (بلوک) حدفاصل روستای آبگرم خبر داد و گفت: «به‌علت بارش‌های سیل‌آسای در محور جیرفت - اسماعیلیه و مسدود شدن یک پل، یک دستگاه خودرو گرفتار سیلاب شد که یک نفر از سرنشینان خودرو که در سیل گرفتار شده بود، توانست خود را نجات دهد و متأسفانه سه نفر از سرنشینان جان خود را از دست دادند». افشین صالحی‌نژاد افزود: «لوله‌های گاز رها شده توسط پیمانکار در مسیر رودخانه در زمان بروز سیل، شناور شد و دهانه پل در مسیر این رودخانه را مسدود کرده است که به همین دلیل آب از مسیر رودخانه منحرف شده است».